

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXV

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2017

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXV

© 2017 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas,
opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını
kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published
in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında
belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by

Matsis Matbaa Hizmetleri

Tevfikbey Mahallesi Dr. Ali Demir Caddesi No: 51 34290 Sefaköy / İstanbul

Tel: 0212 624 21 11 www.matbaasistemleri.com

Sertifika No: 20706

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXV

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXV

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Marion MEYER
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY
Prof. Dr. İ. Hakan MERT
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN
Prof. Dr. Yelda OLCAY-UÇKAN

MERSİN
2017

*Vefat Eden Meslektaşlarımızı
Saygı ile Anıyoruz...*

Prof. Dr. Güven ARSEBÜK

Prof. Dr. Arzu ÖZTÜRK

Dr.-Ing. Martin BACHMANN

İçindekiler / Contents

K. Serdar Girginer – Murat Durukan <i>Mersin/Gülnar Akyapı Mağarası'nda Bulunan Prehistorik Mağara Resimleri</i>	1
A. Tuba Ökse <i>Yukarı Dicle Havzası'nda Akkad Dönemi'ne Tarihlenen Bir Yapı: Salat Tepe II A: 6</i>	17
Atakan Akçay <i>A Late Uruk-Early Bronze Age Transitional Period Cemetery in the Upper Tigris Region: Aşağı Salat</i>	49
Elif Ünlü <i>Tell Tayinat Yerleşiminde Geç Tunç – Erken Demir Çağı Geçiş Dönemi Seramikleri Üzerinden Amik Ovası'nda Görülen Yerel Devamlılıklar ve Doğu Akdeniz Bağlantıları</i>	91
Bülent Kızılduman <i>Kıbrıs'ta Kaleburnu-Kral Tepesi/Galinoporni-Vasili'de Dikkate Değer Bir Geç Tunç Çağı Yapısı</i>	113
Aynur Özfirat <i>Melekli-Kültepe (Iğdır) Höyüğü, Urartu Kalesi ve Columbarium: Ağrı Dağı'nın Kuzey Eteğindeki Minuahinili (Karakoyunlu) Kenti</i>	161
İbrahim Hakan Mert <i>Kap Monodendri Poseidon (Enipeus) Altarı: Bir Altar mı Yoksa Deniz Feneri mi?</i>	183
Tuna Akçay <i>Sikke Buluntuları Işığında Olba'daki Pers ve Makedon Varlığı Üzerine Düşünceler</i>	211
Hüseyin Köker <i>Komama Gümüş Sikkeleri</i>	227
Mustafa Şahin – Murat Akın <i>Nikaia'dan Musa Heykeli: Polyhymnia</i>	241

Münteha Dinç – Serra Durugönül <i>Sculptural Workshop(s) of Lydia in the Light of Sculptures from Philadelphia and Thyateira</i>	251
Hüseyin Metin <i>Hellenistic Mouldmade Bowl Moulds from Kremna</i>	271
Gonca Cankardeş-Şenol – Erkan Alkaç – Mai Abdelgawad <i>The Results of Clay Analysis of Stamped Amphora Handles of Miletus and Rhodian Peraea in Alexandria (Egypt)</i>	297
Taylan Doğan – Kahraman Yağız <i>Efes Müzesi'nde Korunan Roma Dönemine Ait Bir Grup Strigilis</i>	317
Murat Durukan <i>Yeni Veriler Işığında Mallos, Magarsos ve Antiokheia ad Pyramos Problemi</i>	345
Ahmet Mörel <i>Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Bir Kırsal Yerleşimin Gelişimi: Çatıören Örneği</i>	381
Şener Yıldırım <i>Dating Dispute Over the Cross-in-Square Church in the Episcopal Palace in Side</i>	421

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu'ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nümizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
 - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
 - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
 - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a. Metin içinde her cümlelerin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
 - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

- d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).
3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrilemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.
6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
 - b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
 - c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
 - d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c. The indication fig.:
 - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);

* If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

- d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, NewYork.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an auther that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation 'fig.' should be used in continuous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviation should not be used).
5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

SİKKE BULUNTULARI IŞIĞINDA OLBA'DAKİ PERS VE MAKEDON VARLIĞI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Tuna AKÇAY*

ABSTRACT

Considerations on the Persian and Macedonian Presence at Olba in the Light of Coin Finds

Archaeological excavations and field surveys carried out since 2001 at Olba have led to significant results for both the region and the city itself. As a result of the excavations, hundreds of coins have been discovered and detailed studies of the earliest of these have begun. Of these finds, the most prominent are the silver obol and the Macedonian coins found in 2010. The coins that have been dated to the second half of 4th century B.C. shed light on the early history of the Olba acropolis. These are interpreted bearing in mind the developments in political history and the location of the Olba acropolis. Undoubtedly, one needs much more evidence to explain the earliest stages of the history of settlement in Olba and to reach definitive conclusions. However, the coins that this article introduces; which date to the 4th century B.C. - and are the earliest coin finds of Olba – are significant not only for the city but also for the region as they are the earliest finds to be recovered so far in the region as well and hence the author's belief that they should be introduced to the scientific community, especially the experts studying the region. In order to evaluate these coin finds that offer information about the early history of Olba, one first has to consider the geography, the topography of the region and, the structure of the terrain. In this context, one should first state the fact that the Olba acropolis, a high land settlement located in the Eastern Rough Cilicia region, is above 1040 meters above the sea level. The hill upon which the acropolis is located is approximately 50 meters above the plain. This elevated position appears as a natural fortress and also provides natural protection with its rough structure. Specifically, the bedrock that is located near the peak of the acropolis surrounds the acropolis like a wall. Some parts of the acropolis are steep, making it near impossible to climb to the top of the acropolis. On the other hand, the Olba acropolis is notable for its strategic location. The acropolis is situated in a commanding position relative to the surrounding

* Dr. Tuna Akçay, Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Beşevler Kampüsü, Ankara.
E-posta: akcaytuna@gmail.com

Bu çalışmayı yapmama izin veren 16 sezondur Olba kazıları ve yüzey araştırmalarına dâhil eden değerli hocalarım Olba Kazıları Başkanı Prof. Dr. Emel Erten'e ve Okt. Murat Özyıldırım'a gönülden teşekkür ederim. Ayrıca özet çeviriye yardımcı olan çok değerli kardeşim Eser Tuna Erten'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

valley and the hinterland as well as the roads that connect the Olba region to the coastal areas via alternative routes. Nearly all of the roads that lead to the interior of the Olba region from the coastal area are connected to Diocaesarea via Olba. It is possible to reach the Olba acropolis through two different routes, one from Keşlitürkmenli and the other from the Şeytanderesi Valley. The Şeytanderesi Valley connects Olba, Korykos, and Elaiussa Sebaste to one another, while the Keşlitürkmenli road, via intermediate routes, connects Olba to Narlıkuyu, Korasion and, Seleucia ad Calycadnum. These connections show that the Olba region is naturally connected to the coastal settlements that have ports. As the direct route from the coastal region to Diocaesarea is rough and steep, the routes that lead via Olba to Diocaesarea, the capital as well as an important spiritual and administrative center of the region, must have been frequently used. The Keşlitürkmenli-Olba-Diocaesarea route also connects the Olba region to the Anatolian interior via Claudiapolis-Laranda-Ikonion. This indicates the strategic importance of the location of the Olba acropolis. Based on a coin that belongs to the Mazaeus period, and on the Macedonian coins found at Olba, one can propose that the strategically important location of the Olba acropolis has been recognized in the third quarter of 4th century B.C. by the Persians and in the last quarter of 4th century B.C. by the Macedonians respectively. One can also propose that the acropolis was on the major routes used by the Persians and Macedonians and that a fortified settlement possibly existed at the same spot. Future excavations at the Olba acropolis are expected to provide more data on this subject.

Keywords: Olba, Cilicia, Persian, Macedon, Coin.

ÖZET

Olba'da 2001 yılından beri sürdürülen kazı ve yüzey araştırmalarında hem bölge, hem de kent için önemli arkeolojik sonuçlara ulaşılmıştır. Kazılar sonunda kentte yüzlerce sikke tespit edilmiş, özellikle erken örnekler ayrılarak detaylı çalışmalarına başlanmıştır. Bunların başında ise 2010 senesinde bulunan gümüş obol ve Makedon sikkeleri gelmektedir. Olba kazıları sonucunda bulunan MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen sikkeler, Olba akropolisinin ilk kullanımına dair bazı düşünceleri akla getirmiştir. Bu arkeolojik veriler, bölgede gelişen siyasal tarih bağlamında ve Olba akropolisinin konumu çerçevesinde düşünülmüş ve yorumlanmıştır. Olba'nın yerleşim tarihinin erken evrelerini açıklamak ve kesin sonuçlara varmak için kuşkusuz çok daha fazla arkeolojik veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak Olba'da bulunan ve bu makalede tanıtılan MÖ 4. yüzyıla ait sikkeler; Olba kentinin en erken verileri, Olba bölgesinin de en erken arkeolojik verilerinden biri olması açısından önem taşımakta, bu sonuçların başta bölgede çalışan uzmanlar olmak üzere bilim dünyasına duyurulması gereken önemli bilimsel materyaller olduğu düşünülmektedir. Olba'nın erken tarihine işaret eden söz konusu sikke buluntularıyla ilgili olarak yapılacak değerlendirmede öncelikle coğrafi ve topografik koşullardan, genel arazi yapısından söz edilmelidir. Bu bağlamda Doğu Dağlık Kilikia bölgesinde yer alan bir kara yerleşim merkezi olan Olba'nın akropolisinin denizden 1040 metre yükseklikte olduğunu belirtmek gerekir. Akropolisin bulunduğu tepenin ovadan yüksekliği yaklaşık 50 metre olup, bu yükselti doğal bir kale görünümünde olduğu kadar, yine doğal bir korunaklık sağlayan kayalık yapıya sahiptir. Özellikle akropolisin zirveye yakın yamaçlarında bulunan masif ana kaya, sur gibi akropolisi çevrelemektedir. Akropolisin bazı kesimleri dik yamaçlı olup, birçok yönden zirveye ulaşmak neredeyse imkânsızdır. Öte yandan, Olba akropolisi

stratejik konumu ile de dikkat çekicidir. Akropolis, hem çevresindeki vadiye ve hinterlandına hem de Olba bölgesini farklı rotalardan kıyı kesimine bağlayan yollara hâkim bir noktadadır. Kıyı kesimden Olba bölgesinin içlerine giden yolların hemen hemen hepsi Olba üzerinden Diocaesarea'ya bağlanmaktadır. Kıyı kesimden iki farklı rota (Keşlitürkmenli ve Şeytanderesi Vadisi rotaları) üzerinden Olba akropolisine ulaşılabilmektedir. Şeytanderesi Vadisi, Olba ile Korykos ve Elaiussa Sebaste'yi birbirine bağlar; Keşlitürkmenli yolu ise, ara rotalarla birlikte Olba'yı Narlıkuyu, Korasion ve Seleucia ad Calycadnum'a bağlamaktadır. Bu bağlantılar, Olba bölgesinin limanları olan kıyı yerleşim merkezleriyle Olba'nın doğal rotalarla erişiminin olduğunu göstermektedir. Kıyı kesiminden doğrudan Diocaesarea'ya ulaşım kayalık ve sarp olduğundan, bölgenin başkenti, önemli dinsel ve yönetsel merkezi olan Diocaesarea'ya gidişte Olba'dan geçen rotalar sıklıkla kullanılan bir güzergâh olmalıdır. Keşlitürkmenli-Olba-Diocaesarea hattı Olba bölgesini Claudiapolis-Laranda-Ikonion üzerinden Anadolu'nun iç bölgelerine de bağlamaktadır. Bu durum, Olba akropolisinin konumunun stratejik özelliğini açıklamaktadır. Olba'da bulunan Mazaeus dönemine ait sikke ışığında; Olba akropolisinin bulunduğu stratejik konumun MÖ 4. yüzyılın 3. çeyreğinde Persler; Makedon sikkeleriyle de MÖ 4. yüzyılın son çeyreğinde Makedonlar tarafından tanındığı, onların kullandığı ana güzergâhlar üzerinde yer aldığı ve belki de burada bir tahkim edilmiş yerleşimin bulunduğu önerilebilir. Gelecekte Olba akropolisinde yapılacak kazı çalışmalarından elde edilecek sonuçların bu konuda daha fazla veriler sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Olba, Kilikia, Pers, Makedon, Obol.

Giriş

Kilikia, Akdeniz'e uzanan kıyıları, güneyden Anadolu'ya girilmesini sağlayan doğal kapıları, Kıbrıs ile olan bağlantıları, Mezopotamya'yı Anadolu'ya bağlayan geçiş noktasında bulunması, madenleri, gemi yapımına uygun ormanları ve sahip olduğu asker kaynağı ile eskiçağda önemli bir stratejik konuma sahip olmuştur. Bu nedenle tarihi boyunca egemen güçlerin ilgisini çeken Kilikia, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Doğu ile Batı'nın kaynaşma noktalarından biri olan bölge, Pers hâkimiyeti esnasında da önemli kültürel difüzyon noktasıdır. Kilikia, Perslerin batıya doğru olan ilerleyişlerinde, Anadolu'nun içlerine ve Kıbrıs üzerinden Mısır'a açılma sürecinde kilit bir öneme sahip olmuştur. Aynı zamanda Persler, Kilikia'nın yönetiminde sahip oldukları etkinlik ve kontrol sayesinde Batı ile daha iyi kaynaşmış, Kilikia'nın jeostratejik konumundan ve müttefikliğinden yararlanmışlardır¹.

Eski Çağ'da Kilikia, Anadolu'nun Doğu Akdeniz kıyı bölgesinden oluşmakta ve bölge Ovalık ve Dağlık Kilikia olarak ikiye ayrılmaktadır. Dağlık Kilikia'nın sınırları Korakesion'dan (Alanya) Pompeiopolis'e (Viranşehir) kadar uzanmakta;

¹ Kilikia'daki Pers varlığının en önemli kanıtlarından biri olan Meydacikkale'deki yerleşim için bk. Held – Kaplan 2013, 175-191.

Ovalık Kilikia'nın sınırları ise batıda Pompeiopolis'ten başlayarak doğuda Aleksandria kat Isson'a (İskenderun) ulaşmaktadır².

Çalışmamız kapsamında ele alacağımız Olba kenti ise, Doğu Dağlık Kilikia sınırları içinde yer alır (fig. 1). Bu bölge, sahip olduğu doğal ve coğrafi özellikleri kadar siyasi ve kültürel oluşumu nedeniyle dikkat çekmekte ve Batı'da Kalykadnos (Göksu) Irmağı, Doğu'da Lamos (Limonlu) Irmağı, Kuzey'de Toros Dağları ve Güney'de Akdeniz ile sınırlanan güvenli bir bölge olarak tanımlanmaktadır. Bu da bölgenin doğal korunaklılığına işaret etmektedir.

Olba ile ilgili en kapsamlı çalışma ise, yirminci yüzyılın ilk yarısı içinde J. Keil ve A. Wilhelm tarafından yapılır ve yayınlanır³. Bundan neredeyse kırk yıl kadar sonra ise, 1968 yılında T. S. MacKay tarafından Olba Bölgesi'ni bir bütün olarak ele alan doktora tezi yazılır. Söz konusu tez bugüne dek yayınlanmamış olmakla birlikte, hala bölgede arkeolojik çalışmalar yapan uzmanlar için değerli bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Bütün bu öncül yayın ve değerlendirmeler değerli ve önemli çalışmalar olmakla birlikte, ortak özellikleri, Olba'yı kapsamlı arazi incelemesi bağlamında ele almamalarıdır. Olba'da Prof. Dr. Emel Erten başkanlığında 2001 yılından başlayarak her yıl yapılan arkeolojik yüzey araştırmaları ve 2010'dan sonra aralıksız olarak devam eden kazılar adı geçen yerleşimin çok daha ayrıntılı olarak tanınmasını sağlamıştır⁴. Bu kapsamda Olba'nın mimarlık anıtlarının yanında mezarlık alanlarının da incelenmesi mümkün olmuş, mezar tipleri ve ölü kültü alanları konusunda tarafımdan ayrıntılı çalışma ve yayınlar yapılmıştır⁵. Bunun yanında Olba'da yapılan kazılar sonucunda birçok sikke ele geçmiş, ilk defa sikkeler üzerine geniş kapsamlı çalışma 2014 yılında "Tiyatro Kazısı Sikke Buluntuları Işığında Olba Kenti Yerleşim Tarihi" başlıklı yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır⁶. Olba'daki sikke çalışmaları hali hazırda yazılan "Olba Akropolisi Sikkeleri" başlıklı yüksek lisans tezi⁷ ve tarafımda hazırlanan kentin erken yerleşimini (Hellenistik Dönem) açıklayacak makale ile devam etmektedir.

Olba Bölgesi yerleşimleri içerisinde yapılan çalışmalarda, bölgenin Pers egemenliği ve Makedonların ilk hâkimiyet dönemine ilişkin Aramice yazıtlar dışında neredeyse hiç arkeolojik malzeme ele geçmemiştir. Buna karşın makalede

² Çalışmamızda Yunanca - Latince coğrafi isimlerin yazımı için "Kilikia Bölgesi Eskiçağ Yer Adlarının Türkçede Kullanımı Üzerine Düşünceler" başlıklı makale temel alınmaktadır (Özyıldırım 2009).

³ Keil - Wilhelm 1931, 81-89.

⁴ Erten 2014, 545-565.

⁵ Olba mezarları ve ölü kültü alanları için bk. Akçay 2008; Akçay 2016.

⁶ "Tiyatro Kazısı Sikke Buluntuları Işığında Olba Kenti Yerleşim Tarihi" başlıklı tez için bk. Sariz 2014.

⁷ "Olba Akropolisi Sikkeleri" başlıklı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Emel Erten danışmanlığında Amasya Müzesi arkeologlarından değerli kardeşim Ferdi Aksoy tarafından hazırlanmaktadır.

incelenecek olan Olba kazılarında ele geçen üç adet sikke, bölgenin MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısına dair bazı bilgiler sunmaktadır. Söz konusu sikkeler, Olba kentinde ele geçen en erken arkeolojik malzemeler olma özelliğine sahiptirler. Bu kapsamda öncelikle sikkelerin tanımı ve tarihlemesi üzerinde durulacak, ardından bu malzemelerin Olba kenti ve bölge arkeolojisi için önemi vurgulanacaktır.

Olba'da bulunan MÖ 4. yüzyıl sikkeleri

Olba'da 2001 yılından beri sürdürülen kazı ve yüzey araştırmalarında hem bölge, hem de kent için önemli arkeolojik sonuçlara ulaşılmıştır. Kazılar sonunda kentte yüzlerce sikke tespit edilmiş, özellikle erken örnekler ayrılarak detaylı çalışmalarına başlanmıştır. Bunların başında ise 2010 senesinde bulunan gümüş obol gelmektedir⁸.

Adı geçen Obol'un (fig. 2) ön yüzü, arka yüzüne göre daha fazla aşınmıştır. Ancak benzer örnekler incelendiğinde ön yüzdeki ikonografi rahatlıkla anlaşılabilir. Ön yüzde; oturan, sola doğru dönmüş Baal Tarz, sol elinde asa, sağ eliyle başak demeti ve üzüm salkımı tutmaktadır⁹. Arka yüzde ise, noktalı daire içinde, göğüs kısmı sağa bakan kurt protomu ile kurdun sırt kısmında ise bir sembol bulunmaktadır. Kurt protomu spesifik bir betimdir. Bu betim belki de belli bir dönem yöneticilik yapan bir hanedanlığın sembolü olabilir. Ayrıca kurdun sırt kısmında bulunan sembolün ne olduğu tartışma konusu olmuştur. Benzer sikkeler üzerinde de görülen bu sembolün hilal olduğuna dair görüşler bulunmakta, hilalin genellikle yukarıya, nadiren de aşağı doğru baktığı belirtilmektedir. Casabonne, lejantin yuvarlak hatlı olması halinde ve yukarıya doğru bakar şekilde betimlendiğinde Tarsus darbı olduğunu; buna karşılık, uçları sivri ve aşağıya doğru baktığında "Λ" harfi, yani Laranda darbı olabileceğini önermektedir. Olba'da bulunan obol üzerindeki simgenin yukarı uç bölümü sivri olduğu ve aşağıya doğru baktığı görülmektedir. Bu bilgiler ışığında lejantin "Λ" harfi ve sikkenin de Laranda darbı olması gerektiği anlaşılmaktadır.

⁸ Olba'da gerçekleştirilen 2010 kazıları için bk. Erten – Özyıldırım – Akçay 2011, 545-565.

⁹ Kilikia'daki satrap sikkelerinde görülen ikonografik betimlemeler, bölge halkının yerel inanışlarını açıklar niteliktedir. Özellikle Tarsus Baal'i olarak tanımlayacağımız Baal Tarz ikonografisi satrapların sıklıkla kullandığı bir betimdir ve yerel halk ile ilişkilerin geliştirilmesi için bir strateji olarak düşünülmüştür. Sikkeler ve kazı buluntuları ışığında Dağlık Kilikia'daki yerel halkın inanç sistemlerine dair bir makale ayrıca hazırlanmaktadır. Baal-Tarz Luvi tanrısı Tarhunzas ya da Karatepe'deki Luvic yazıtlarda görülen Fenikeli Baal Shamem (cennet tanrısı) olarak düşünülmektedir Bing 1998, 69. Tabal krallığının tasvir sanatı incelendiğinde üzüm salkımı ve başak demeti Fırtına Tanrısı Tarhunzas'a özgü bir simgedir. Özellikle Luvilerin güney ve güneybatı Anadolu'ya yayılmış olduğu göz önüne alınırsa; coğrafi, iklimsel, topografik yapının, aynı zamanda farklı kültürlerle girilen ilişkiler nedeniyle bütünlükçü bir din anlayışından ziyade yerel özellikler içeren bir inanç yapısının ortaya çıktığı düşünülmelidir Akçay 2011, 192. Tabal ülkesinin tarihsel süreci için bk. Akçay 2014, 37-58.

Obol, 0,62 gram ağırlığında, 11 mm ölçülerindedir. Olba'daki kazıların ilk sezonunda, 18.08.2010 tarihinde, su kemerinin güney kısmında, "Doğu Vadisi" olarak tanımladığımız vadinin giriş bölümünde yüzeyde bulunan gümüş obol, "yb.dv.10.59" ile kodlanmış ve "Env. No: 59" ile kazı kayıtlarına girmiştir.

Mazaeus dönemine ait Lykaonia bölgesindeki Laranda darphanesinde basılan oboller Olba'da bulunan obolü açıklamamızda yardımcı olacak önemli arkeolojik verilerdir. Bu obollerin ikonografisi genel olarak iki tipte basılmıştır. İlk tipin ön yüzünde oturan Baal Tarz, elinde asası ve baktığı yönde ise önünde başak demeti, onun altında da üzüm salkımı bulunmaktadır.

Bu ön yüz ikonografisi, Mazaeus dönemindeki Baal Tarz ikonografisiyle birebir benzemekte, bu tipin arka yüzünde ise cepheden betimlenmiş bir portre (Zeus/Herakles?) ya da iç içe duran, başları sağa dönmüş, sakallı, diademli iki portre bulunmaktadır. İkinci tipse yine ilk tipte olduğu gibi ön yüzde Baal Tarz, arka yüzde ise göğüs kısmı sağa bakan protom kurt betimi, kurdun üstünde de ters duran hilal yer alır. Benzer ikinci tip obollerde hilal yerine bazen yıldız da olabilmekte ve bu obollerin ağırlığı 1 gramdan ve çapları 1 cm'den fazla olmamaktadır

Yakın zamana kadar bu oboller bazı yayınlarda "bilinmeyen Kilikia sikkeleri" ya da Tarsus darphanesinde basılmış oboller olarak nitelendirilerek, kurt protomu da Apollon Lykeios'un hayvanı olarak değerlendirilmiştir¹⁰. Ancak T. Göktürk'ün yazdığı bir makale ile bu öneriler ortadan kalkmıştır. Bu tip obollerin Göktürk'ün "Small Coins from Kilikia and Surroundings" adlı makalesinde, "bilinmeyen Kilikia sikkeleri" ile ikonografik açıdan aynı olduğu, obollerin üzerinde ΛΑΡ VE ΛΑΡΑΝ lejantları ile bunların Laranda'da basıldığı anlaşılmıştır. Göktürk bu sikkeleri Mazaeus dönemine ya da MÖ 324-323 yıllarına tarihlemiştir¹¹.

Bölgedeki MÖ 4. yüzyıldaki satrap sikkelerinin ikonografisi incelendiğinde; Olba'da bulunan obololün, Cassabone ve Göktürk'ün tarihlemesinde olduğu gibi Mazaeus dönemine ait olduğu önerilebilir¹². Özellikle ön yüzdeki Baal Tarz ikonografisindeki üzüm salkımı ve başak demeti tarihlendirmede önemli bir veri niteliği taşımaktadır. Mazaeus dönemine ait Laranda darphanesinde basılmış obollerin ikonografileri detaylı bir şekilde incelendiğinde, Olba'daki obol ile aynı olduğu görülmektedir.

Günümüzde sahip olduğumuz arkeolojik veriler bağlamında Olba'da ele geçen en erken tarihli kazı buluntusu olan söz konusu gümüş obol'den başka, yine kent için erken tarihli olmaları bakımından dikkat çekici olan diğer iki sikke bulunmaktadır. Bunlar, 2012 yılı Olba kazılarında bulunan ön yüzlerinde Makedon kalkanı betimlemesi yer alan bronz sikkelerdir.

¹⁰ Casabonne 1999, 81-85.

¹¹ Göktürk'ün yayınladığı Laranda sikkeleri için bk. Göktürk 1997, 149-150.

¹² Cassabone 1999, 82; Göktürk 1997, 83, no: 82.

İlk sikkenin ön yüzünde (fig. 3) küçük hilal betimleri bulunan Makedon kalkanı, kalkanın ortasında hafif sağa bakan aslan postlu Herakles büstü bulunur. Arka yüzde ise kulakları kapatan aksamı ile Makedon miğferi, miğferin solunda “PHA” monogramı ile bunun sağında bir kerykeion yer alır¹³. Sikke, 4,87 gram ağırlığında, 16 mm. çapındadır. Olba akropolisinin güney yamacında yer alan ve ritüeller için kullanıldığı düşünülen kaya kült alanı kazıları sonucunda –80 cm seviyesinde ele geçmiştir. Ancak sikke kültür toprağından değil, akan toprağın içinden gelmesinden dolayı kült alanı ile kesin bir şekilde ilişkilendirilememiştir. Sikke, “Akropolis Güney Yamacı Kült Alanı 3” olarak tanımlanan alandan “Env. No: 110” kodu ile kazı arşivine kaydedilmiştir.

Olba'da bulunan diğer sikkenin ön yüzünde yine Makedon kalkanı (fig. 4), kalkanın ortasında iki adet spiral çember, onun içinde de aslan postlu Herakles görülmektedir. Arka yüzde kulakları kapatan aksamı olan Makedon miğferi, sol alt bölümünde lobut yer almaktadır¹⁴. Akropolis Güney Yamacı Mezarlık Alanı içinde yapılan kazılar sonucunda ele geçen sikke, ritüel amaçlı kullanım için oluşturulmuş bir kaya düzenlemesi içinde tabana yakın seviyede tespit edilmiştir. Sikke, 3,90 gram ağırlığında ve 15 mm. çapındadır. , “Akropolis Güney Yamacı Kült Alanı 2” olarak tanımlanan alandan “Env. No: 56” kodu ile kazı arşivinde kayda girmiştir.

Ön yüzünde Makedon kalkanı bulunan, ancak arka yüzünde kral ismi olmadan ya da B – A lejantlı ya da lejantsız karakterize edilen “anonim” sikkeler, Büyük İskender'in egemenliğinde başlayıp, uzun bir zaman aralığında kullanılmıştır. Bu grup sikkeler MÖ 4. yüzyılın sonuna kadar kesintisiz olarak Makedonya içinde ve dışında yoğun ve homojen bir şekilde yayılım gösterirler. Bu dönemde aynı genel grup içinde bazı farklı betimlemeler kullanılmakta; örneğin, Makedon kalkanı içinde şimşek demeti, Herakles başı, omphalos, Gorgon başı, lobut, meşale, yıldız, çift balta, kerykeion yer alabilmektedir. Yine aynı tipteki III. Philippos (MÖ 323-317) ve IV. Alexander (MÖ 323-311) dönemi sikkelerinin ön yüzündeki Makedon kalkanı üzerinde Herakles başı, arka yüzünde gorytos, meşale ve farklı lejantlarla betimlenmektedir¹⁵. Liampi, MÖ 4. yüzyılın sonlarına ait olan anonim Makedon sikkeleri üzerine yazdığı makalede, Olba'da bulunan sikke ile aynı olan örnekleri “3. Grup” olarak tanımlamış ve MÖ 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmiştir¹⁶.

¹³ Liampi 1986 Kat. No: 139-156; SNG Evelpidis 1468, SNG Tübingen 1157; Price 2803; British Museum: 1914.0706.4; British Museum: 1841.B.908; British Museum: 1929, 1013.533.

¹⁴ Liampi 1986, 95-97; SNG Evelpidis 1469.

¹⁵ Bunun dışında MÖ 4. yüzyılın sonlarında sadece anonim sikkeler değil, tanımlanmış, darp yeri belli sikkeler de kullanılmıştır. Özellikle Kıbrıs, Yunanistan, Trakya ve Anadolu'dan gelen kazı buluntuları bu görüşü desteklemektedir (Liampi, 1986 55).

¹⁶ Liampi 1986 Kat. No: 139-156; Mathisen 1979, 2-6; Liampi 1986, 41-65; Liampi 1998a, 101-105; Liampi 1998b, 252.

Sonuç

Kilikia'nın "satraplık dönemi" olarak tanımlayacağımız MÖ 4. yüzyıl tarihini aydınlatan en önemli arkeolojik veriler satrapların bastırdığı sikkelerdir. Satraplıklarda sikke basılması Perslerin ekonomisini önemli bir şekilde etkileyen bir durumdur¹⁷. Pers egemenliğinin hüküm sürdüğü topraklarda darp edilen ve "Satraplık Tipi" olarak nitelendirilen sikkeler, MÖ 4. yüzyılın ilk yıllarından itibaren ortaya çıkarak, özellikle satrapların ve bölge yöneticilerinin isimleriyle basılmıştır. MÖ 4. yüzyılın ortalarına doğru Fenike, Samaria ve sonunda Mısır'a kadar sikke basımının yaygınlaştığı bilinmektedir. Aynı dönemde basılan satraplık sikkelerinin tipleri ile kraliyet sikkeleri dış görünüş açısından benzerlik gösterdiği belirtilmektedir. Satraplık sikkelerinde bir satır boyunca kralın adı yazmakta, aynı zamanda satrapların ve görevli yöneticilerin de adı sikkeler üzerinde geçmektedir. Sikkeler satraplığın sivil darphanelerinde basılmakta ve o kentin lejantları ya da ikonografik elemanları ile ilgili olarak aydınlatıcı bilgiler vermektedir¹⁸.

Kilikia'da basılan satraplık tipi sikkeler, tüm satraplık sikkeleri için öncü niteliğindedir. Kilikia'da Pers egemenliğinin devam ettiği MÖ 4. yüzyılda Kilikia'da basılan Pers sikkeleri üzerinde satrapların isimleri bulunmakta olup, böylece Tiribazos (MÖ 386-380), Pharnabazos (MÖ 380-375)¹⁹, Datames (MÖ 378-372)²⁰ Mazaeus (MÖ 360-333)²¹ gibi satrapların Kilikia'da görev yaptıkları anlaşılmaktadır²². Ancak, Mazaeus öncesi satrapların doğrudan Kilikia bölgesinden sorumlu olmadıkları, Kilikia satraplığı haricinde farklı görevlerinin de bulunduğu bilinmektedir²³.

Olba'nın erken tarihine işaret eden söz konusu sikke buluntularıyla ilgili olarak yapılacak değerlendirmede öncelikle coğrafi ve topografik koşullardan, genel arazi yapısından söz edilmelidir. Bu bağlamda Doğu Dağlık Kilikia bölgesinde yer alan bir kara yerleşim merkezi olan Olba'nın akropolisinin denizden 1040 metre yükseklikte olduğunu belirtmek gerekir. Akropolisin bulunduğu tepenin

¹⁷ Satraplıklarda paralı askerler için basılmayan sikkeler, günlük kullanım sikkeleridir. Tarsus'ta MÖ 4.yüzyılın ortalarında basılan küçük sikkeler, günlük yaşam için basıldığı önerilmiştir. Bu tip sikkeler satraplığın içinde gelişen ekonominin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Mildenberg 2000, 11).

¹⁸ Maedows 1995, 187.

¹⁹ Bodzek 2014, 64.

²⁰ Kilikia'da güç sahibi olan Datames'in diğer bir ismi de Tarkumuwa olarak geçmektedir (Harrison 1982, 321-336; Lemaire 1989, 144-149).

²¹ Mazaeus dönemi sikkeleri için bk. Briant 2000, 267-270.

²² Erzen 1940, 121-125; Jacobs 1999, 47; Casabonne 1999, 59-60.

²³ Özellikle "Satrap İsyanı" döneminde Mısır ve Kıbrıs'a yapılacak seferler için Kilikia kontrol altına tutuluyor, yetenekli isimler yapılacak seferler için Kilikia'da görevlendiriliyordu (Le Rider 1997, 151-169).

ovadan yüksekliği yaklaşık 50 metre olup, bu yükselti doğal bir kale görünümünde olduğu kadar, yine doğal bir korunaklık sağlayan kayalık yapıya sahiptir. Özellikle akropolisin zirveye yakın yamaçlarında bulunan masif ana kaya, sur gibi akropolisi çevrelemektedir. Akropolisin bazı kesimleri dik yamaçlı olup, birçok yönden zirveye ulaşmak neredeyse imkânsızdır.

Öte yandan, Olba akropolisi stratejik konumu ile de dikkat çekicidir (fig. 5). Akropolis, hem çevresindeki vadiye ve hinterlandına hem de Olba bölgesini farklı rotalardan kıyı kesimine bağlayan yollara hâkim bir noktadadır. Kıyı kesimden Olba bölgesinin içlerine giden yolların hemen hemen hepsi Olba üzerinden Diocaesarea'ya bağlanmaktadır. Kıyı kesimden iki farklı rota (Keşlitürkmenli ve Şeytanderesi Vadisi rotaları) üzerinden Olba akropolisine ulaşılabilir. Şeytanderesi Vadisi, Olba ile Korykos ve Elaiussa Sebaste'yi birbirine bağlar; Keşlitürkmenli yolu ise, ara rotalarla birlikte Olba'yı Narlıkuyu, Korasion ve Seleucia ad Calycadnum'a bağlamaktadır. Bu bağlantılar, Olba bölgesinin limanları olan kıyı yerleşim merkezleriyle Olba'nın doğal rotalarla erişiminin olduğunu göstermektedir. Kıyı kesiminden doğrudan Diocaesarea'ya ulaşım kayalık ve sarp olduğundan, bölgenin başkenti, önemli dinsel ve yönetsel merkezi olan Diocaesarea'ya gidişte Olba'dan geçen rotalar sıklıkla kullanılan bir güzergâh olmalıdır. Keşlitürkmenli-Olba-Diocaesarea hattı Olba bölgesini Claudiapolis-Laranda-Ikonion üzerinden Anadolu'nun iç bölgelerine de bağlamaktadır²⁴. Bu durum, Olba akropolisinin konumunun stratejik özelliğini açıklamaktadır.

Yukarıda belirtilen yol güzergâhının en erken arkeolojik verisi Olba-Diocaesarea arasında bulunan MS 75-76 yıllarına tarihlenen Vespasianus dönemine ait mil taşıdır²⁵. Roma İmparatorluk Dönemi içinde bölgede organize bir yol ağının oluşturulduğu belirlenmektedir. Her ne kadar yol ağı çerçevesinde en erken arkeolojik veriler MS 1. yüzyılı gösterse de bölgedeki bu güzergâhların doğal rotalar olarak Roma ve Hellenistik dönem öncesinde de kullanılmış olması gerekmektedir. Bölgede geçit veren vadiler ulaşım, savunma, yüksek kesimlerde üretilen malzemenin limanlara veya kıyıdaki ürünlerin karasal merkezlere taşınması ve ticaretin canlı tutulabilmesi için bölgenin yerel halkı tarafından kullanılmış olmalıdır²⁶. Bu durum, bölgede Hellenleşme ve Romalılaştırma süreçleri öncesinde de geçerli olmalıdır. Kilikia ve Orta Anadolu arasındaki stratejik bağlantı, bilim

²⁴ Hild – Hellenkemper 1990, 139-140. Bölgenin yol güzergâhına dair değerlendirmeler için bk. MacKay 1968, 41; Aydınoğlu 1998, 139-146.

²⁵ MacKay 1979, 140.

²⁶ Olba'da verimli arazilerin bulunduğu alanların hemen hemen hepsinde çeşitli işlikler bulunmaktadır. İşliklerin yoğun bir şekilde olması üretimin ve ihracatın bir göstergesidir. Olba manastırı ile organik bağı olan işlik yapısı için bkz; Yeğin 2016, 203-221. Olba manastırı ile işliğin ilişkisi için bk. Özyıldırım – Ünalın2011, 153.

insanları tarafından yapılan yol güzergâhındaki arkeolojik verilerin incelenmesi ve yeni yerleşimlerin ortaya çıkması ile ortaya çıkartılmıştır²⁷.

Bilindiği gibi, bölgede Pers egemenliği sürmekteyken, MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında satrap isyanı sonrası oluşan otorite boşluğunu ortadan kaldırmak için, Kilikia'ya Mazaeus satrap olarak atanır. Persler, bölgedeki egemenliklerini sağlam temellere oturtmak, Kilikia kapılarına giden yolları ve denizden gelecek tehditleri kontrol altında tutmak ve geçit veren yolları, doğal rotaları kontrol altında bulundurmak istemiş olmalıdırlar. Bu bağlamda bölge içinde stratejik önemi olan, coğrafi ve topografik seçkinliğe sahip Olba akropolis yükseltisi ve hâkim olduğu rotaların da bir yeri olmalıdır.

Lamos (Limonlu) Vadisi'nde yer alan Sarıaydın'da ve Namrun'a bağlı Kesecek Köyü'nde bulunan iki Aramice yazıt, bölgedeki Pers varlığı açısından önemli arkeolojik verilerdir²⁸. Bunun dışında Olba'da bulunan Mazaeus dönemine ait gümüş obol, şu ana kadar yapılan arkeolojik çalışmalara göre kentteki en erken veri, Olba bölgesindeki en erken verilerden biridir. Özellikle Olba Bölgesi'nin MÖ 3. yüzyıl öncesine ait kısıtlı arkeolojik verilere sahip olduğu düşünülürse, bu buluntunun önemi anlaşılacaktır²⁹.

Büyük İskender'in MÖ 323 yılındaki ölümünün hemen sonrasındaki dönem, bilindiği gibi iktidar mücadelesinin verildiği karışıklıklara sahne olmuştur. Bu bağlamda Olba bölgesindeki durumla ilgili olarak da elimizde hiçbir arkeolojik veri bulunmamakta; ancak, tarihsel olarak I. Antigonos Monophtalmos'un bölgeye hâkim olduğu bilinmektedir. Bu hassas sürece ait iki nümizmatik buluntu olan MÖ 4. yüzyılın son çeyreğine ait sikkelerinin Olba kazılarında bulunması önem taşımaktadır. Bunun dışında her ne kadar Olba bölgesi içinde olmasa da Dağlık Kilikia kentlerinden bir olan Nagidos'ta yapılan kazılarda 72 adet Makedon krali sikke bulunmuştur. Bu sikkeler arasında Olba'daki Makedon sikkeleri ile birebir aynı olan sikkeler görülmektedir. Bu aynı olan sikkeler, Tekin tarafından MÖ 323-310 yılları arasına tarihlendirilmiştir³⁰.

²⁷ Dağlık Kilikia'daki yol ağlarının kullanımını üzerinde çıkarımlarda bulunan hocam Prof. Dr. Murat Durukan, Akdeniz'i Orta Anadolu'ya bağlayan güzergâhların önemi üzerinde durmuş, arkeolojik verilerle destekleyerek Olba akropolisi için yaptığımız yorumun öncüsü olmuştur. Avgadı, Tozlu ve Sorgun yaylalarından geçip, Bulgar dağları zirvelerinden, Ereğli-Karaman'a giden güzergâhın Sertavul ve Gülek geçitlerine alternatif olacağı Durukan tarafından özellikle belirtilmiştir (Durukan 2015, 69).

²⁸ Sarıaydın yazıtı için bk. Heberdey – Wilhelm 1896, 92-93; Cassabonne – Lemaire 2002, 52-59; Cassabonne 2004, 148-149. Kesecek yazıtı için bk. Nöldeke 1892, 350-353.

²⁹ Durugönül 1995b, 75; Örneğin, Doğu Dağlık Kilikia'nın karasal yerleşimlerden olan ve arkeolojik kazısı yapıldığı için önemli veriler sağlayan Kilise Tepe'de Yeni Babil ve Pers Dönemleri'nde yani, MÖ 7. yüzyıl ile Hellenistik Dönem arasında yerleşimin olduğunu gösteren hiçbir bulgunun olmadığı belirtilmektedir (Postgate 2007, 17).

³⁰ Tekin 2007, 370, Kat: 42-43. Kazılar Prof. Dr. Serra Durugönül tarafından gerçekleştirilmiştir.

Seleukosların bölgedeki egemenliklerini sağlamaları sonrasında ortak Hellen kültürünü yerleştirme çalışmaları kapsamında Yunan modelinde bir tapınağın inşa edilmesi, özellikle de bir savunma ağının oluşturulması dikkat çekicidir³¹. Olba bölgesinde savunma ağının oluşturulması için önemli stratejik alanlar belirlenmiş ve bu alanlara kale-kule yerleşimleri inşa edilmiştir³². Stratejik alanlar tespit edilirken, bu yerlerin nasıl belirlendiği, ilk kez mi saptandığı, yoksa mevcut savunma noktalarının mı kullanıldığı sorusu akla gelmektedir.

Stratejik nedenlerle Kilikia'ya önem veren, egemenlik süreleri boyunca atadıkları yöneticilerle bölgedeki kontrollerini ellerinde tutan Persler'in Kilikia'daki stratejik noktaları ve savunma için önem taşıyan alanları atlama beklenemez. Zaten Eskiçağda egemenlik kurmak ve sürdürmek isteyen her gücün doğal rotaları belirlemesi ve kontrol altına tutması zorunludur.

Her ne kadar sayısı iki ile sınırlı olsa da³³, makalede açıklanan Makedon darbu sikkeler, Pers egemenliğinden sonra Olba'da konuşlandırılmış Makedon birliklerinin varlığını düşündürmektedir. Stratejik noktaların kontrolünü amaçlayan Makedon askeri varlığının, savunma sisteminin dışında en büyük kanıtı Makedonya'da darp edilmiş bu tip sikkelerdir³⁴. Bilindiği üzere Eski Çağ'da paralı askerlere çeşitli tipte ödemeler yapılmıştır. İlki paralı askerlerin gündelik hayatlarını idame ettirebilmeleri için peşin verilen "sitarkhia", diğeri de hizmet sonrası ödenen "opsonion"dur³⁵. Olba akropolisinin de Olba bölgesindeki stratejik noktalardan bir tanesi olduğu düşünülürse, buranın da aynı perspektif ile ele alınmış ve kontrol altında tutulmuş olması gerekmektedir. Bu bağlamda Olba akropolisinin durumu, bu makalede ele alınan nümizmatik veriler ışığında bölge arkeolojisi için önemli olmalıdır³⁶.

Olba'da bulunan Mazaesus dönemine ait sikke ışığında; Olba akropolisinin bulunduğu stratejik konumun MÖ 4. yüzyılın 3. çeyreğinde Persler; Makedon sikkeleriyle de MÖ 4. yüzyılın son çeyreğinde Makedonlar tarafından tanındığı, onların kullandığı ana güzergâhlar üzerinde yer aldığı ve belki de burada bir

³¹ Durugönül 1995a, 75.

³² Kilikia kuleleri için bk. Durugönül 1995a, 197-203.

³³ Olba'da tiyatro ve manastır kazıları yoğun bir şekilde devam etmektedir. Olba akropolisindeki kazılara yeni başlanmış olup, akropolis kazıları erken dönemlere ışık olacağı ekibimizce öngörülmektedir.

³⁴ Bronz para birimleri ve nakit ödemeler için bk. Psoma 2009, 3-38; Liampi 1986, 41-65; Westermarck 1989, 301-315; Price 1991; Picard 2003, 73-78; Touratsoglou 2003, 97-101; Lenger 2013a, 377-378. Lenger 2013b, 5.

³⁵ Griffith 1935, 264-273; Liampi 2000, 225; Nankov 2009, 272.

³⁶ Özellikle Olba akropolisinin "kullanıldığı" sözünün altını çizmek gerekmektedir. Olba'nın yerleşim tarihinin erken evrelerini açıklamak ve kesin sonuçlara varmak için çok daha fazla arkeolojik veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Olba'da MÖ 4. yüzyıla ait sikkelerin, başta bölgede çalışan uzmanlar olmak üzere bilim dünyasına duyurulması ve tanıtılması gereken önemli arkeolojik veriler olduğu düşünülmektedir.

tahkim edilmiş yerleşimin bulunduğu önerilebilir. Gelecekte Olba akropolisinde yapılacak kazı çalışmalarından elde edilecek sonuçların bu konuda daha fazla veriler sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Akçay 2014 Akçay, A., “Tabal Ülkesinin Tarihsel Süreci Üzerine Bir Değerlendirme”, Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi XXIX, 37-58.
- Akçay 2011 Akçay, A., Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında Tabal Ülkesi, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Akçay 2008 Akçay, T., Olba Mezarları, Mersin Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Akçay 2016 Akçay, T., Olba’da Ölü Kültü, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Aydinoğlu 1998 Aydınoğlu, Ü., “Olba Bölgesi Yol Ağı”, Olba I, 139-146.
- Bing 1987 Bing, J. D., A History of Cilicia During The Assyrian Period, Michigan.
- Bodzek 2014 Bodzek, J., “Achaemenid Asia Minor: Coins of the Satraps and of the Great King”, Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Nüsmatik Kongresi, 25 - 28 Şubat 2013, 59-78.
- Briant 2000 Briant, P., “Numismatique, frappes monétaires et histoire en Asie mineure achéménide”, Mécanismes et innovations monétaires dans l’Anatolie achéménide. Numismatique et histoire (Actes de la Table Ronde internationale d’Istanbul, 22-23 mai 1997), IFEA – de Boccard, Istanbul – Paris, 265-274.
- Casabonne 1996 Casabonne, O., “Notes Ciliciennes”, *Anatolia Antiqua* 4, 111-119.
- Casabonne 1999 Casabonne, O., “Local Powers And Persian Model In Achaemenid Cilicia: A Reassessment”, *Olba II/1*, 57-66.
- Casabonne 2000 Casabonne, O., “Conquete Perse et Phenomene Monetaire: L’Exemple Cilicien” Mécanismes et Innovations Monétaires Dans L’Anatolie Achemenide Numismatique et Histoire Actes de la Table Ronde d’Istanbul, 21-91.
- Casabonne – Lemaire 2002 Casabonne, O. – A. Lemaire, “La Cilicie De l’indépendance à la Conquête macédonienne”, *Dossiers Archéologie*, 52-59.
- Casabonne 2004 Casabonne, O., *La Cilicie, L’époque achéménide*, De Boccard, Paris.
- Casabonne 2007 Casabonne, O., “Kilikya, Bağımsızlıktan Makedon Fethine”, *Arkeo-atlas* 6, 54-61.
- Durugönül 1995a S.Durugönül, “Kilikia Kulelerinin Tarihteki Yeri”, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları Arkeoloji Dergisi III, 197-203.
- Durugönül 1995b Durugönül, S., “Olba: Polis mi, Territorium mu?”, *Lycia II*, 75-82.
- Durukan 2015 Durukan, M., Mersin’den Tarsus’a Kilikia Kıyılarındaki Kayıp Kentler, İstanbul.

- Erten 2014 Erten, E., "Arkeolojik Veriler ve Tarihsel Olaylar Işığında Olba'da Yerleşimin Son Bulması", *Seleucia ad Calycadnum IV*, 57-73.
- Erten – Özyıldırım – Akçay 2011 Erten, E. – M. Özyıldırım – T. Akçay, "Mersin Silifke Olba 2010 Kazısı", *KST 33/2*, 545-565.
- Erzen 1940 Erzen, A., *Kilikien bis zum Ende der Perserherrschaft*, Leipzig.
- Göktürk 1997 Göktürk, T., "Small coins from Cilicia and surroundings", *Mécanismes et innovations monétaires dans l'Anatolie achéménide. Numismatique et Histoire. Actes de la Table Ronde d'Istanbul*, 143-151.
- Griffith 1935 Griffith, G. T., *The Mercenaries of the Hellenistic World*, Chicago.
- Harrison 1982 Harrison, C. M., *Coins of the Persian Satraps*, Diss. Ann Arbor, Philadelphia.
- Hild – Hellenkemper 1990 Hild, F. – H. Hellenkemper, *Kilikien und Isariuen*, Wien.
- Jacobs 1999 Jacobs, B., "'Freie' Völker im Achâmenidenreich. Zu einem Topos in der antiken Überlieferung zur persischen Reichsverwaltung", *Olba II*, 41-57.
- Keil – Wilhelm 1931 Keil, J. – A. Wilhelm, *Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien*, MAMA III, Manchester.
- Le Rider 1997 Le Rider, G., "Le monnayage perse en cilicie au IVe Siècle", *NAC 26*, 151-169.
- Lenger 2013a Lenger, D. S., "Salamis'e Atfedilen Makedon Krali Bronzlar Üzerine Bir Değerlendirme", *Olba XXI*, 371-387.
- Lenger 2013b Lenger, D. S., "Yeni Bulgular Işığında Kaunos'a Atfedilen Makedon Krali Darpları", *Adalya XVI*, 1-9.
- Lemaire 1989 A. Lemaire, "Remarques à propos du monnayage cilicien d'époque perse et de ses légendes araméens", in: R. Descat (Hrsg.), *L'or perse et l'histoire grecque*, Actes de la Table Ronde internationale de Bordeaux, *REA 91*, 141-156.
- Liampi 1986 Liampi, K., "Zur Chronologie der sogenannten "anonymen" makedonischen Münzen des späten 4. Jhs.v.Chr", *JNG 36*, 41-65.
- Liampi 1998a Liampi, K., *Der makedonische Schild*, Bonn.
- Liampi 1998b Liampi, K., "A Hoard of bronze coins of Alexander the Great", *Studies in Greek Numismatics in Memory of Martin Jessop Price*, 247-253.
- Liampi 2000 Liampi, K., "The circulation of bronze Macedonian royal coins from Thessaly", *JRA Supplementary 39*, 221-225.
- MacKay 1968 MacKay, T. S., *Olba in Rough Cilicia*, Ann Arbor.
- Maedows 2005 Maedows, A., "The Administration of the Achaemenid Empire", *Forgotten Empire the World of Ancient Persia*, 181-209.
- Mathisen 1979 Mathisen, R. W., "The shield/helmet bronze coinage of Macedonia: A preliminary analysis", *SAN 10*, 2-6.

- Mildenberg 2000 Mildenberg, L., "On the so-called satrapal coinage", *Mécanismes et innovations monétaires dans l'Anatolie achéménide. Numismatique et Histoire. Actes de la Table Ronde d'Istanbul*, 22-23 Mayıs 1997, 9-20.
- Nankov 2009 Nankov, E., "The Circulation of Bronze Macedonian Royal Coins in Seuthopolis: A Reappraisal", *SOMA 2007, BAR International Series*, 270-276.
- Özyıldırım 2009 Özyıldırım, M., "Kilikia Bölgesi Eskiçağ Yer Adlarının Türkçede Kullanımı Üzerine Düşünceler", *Uluslararası Mersin Sempozyumu*, Mersin.
- Özyıldırım – Ünalın 2011 Özyıldırım, M. – S. Ünalın, *Isauria Dağlarında Hıristiyan Manastırcılığının Bir Örneği: Olba Manastırı, Seleucia ad Calycadnum I*, 147-167.
- Picard 2003 Picard, O., "Remarques sur le monnayage de bronze macédonien avant Philippe II", *BSFN 58/5*, 73-78.
- Postgate 2007 Postgate, N., *Excavations at Kilise Tepe, 1994-98: From Bronze Age to Byzantine in Western Cilicia*, Ankara.
- Price 1991 Price, M. J., *The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus. A British Museum Catalogue, Vol. I-II*, Zurich-London.
- Psoma 2009 Psoma, S., "Tas Sitarchias Kai Tous Mithous ([Arist.], OEC. 1351B) Bronze Currencies and Cash-Allowances in Mainland Greece, Thrace and the Kingdom of Macedonia", *RBN 155*, 3-38.
- Sariz 2014 Sariz, E., *Tiyatro Kazısı Sikke Buluntuları Işığında Olba Kenti Yerleşim Tarihi*, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- SNG Evelpidis Evelpidis, R. H., *Sylloge Nummorum Graecorum, Grèce 1*, Athens.
- SNG Tübingen Mannsperger, D., *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, H.6, Phrygien-Kappadokien, Römische Provinzprägungen in Kleinasien*.
- Tekin 2007 Tekin, O., "Sikkeler", *Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları: Nagidos* (ed. S. Durugönül), 369-438.
- Touratsoglou 2003 Touratsoglou, I. P., "A la recherche du monnayage de bronze de Philippe II de Macédoine. Note préliminaire", *BSFN 58/6*, 97-101.
- Westermarck 1989 Westermarck, U., "Remarks on the Regal Macedonian Coinage ca 413-359 B.C.", *Kraay-Morkholm Essays*, (ed. G. Le Rider – N. Waggoner – U. Westermarck), Louvain la Neuve, 301-315.
- Held – Kaplan 2013 Held, W. – D. Kaplan, "The Residence of a Persian Satrap in Meydancikkale, Kilikia", *Mesopotamia in the Ancient World: Impact, Continuity, Parallels, Proceedings of the Seventh Symposium of the Melammu Project* (ed. R. Rollinger – E. van Dongen), *Obergurgl 2013, Melammu Symposia 7 2015*, 175-191.
- Yeğın 2016 Yeğın, Y., "Olba Manastırın'da İşlik Kazısı ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi", *Seleucia VI*, 203-221.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

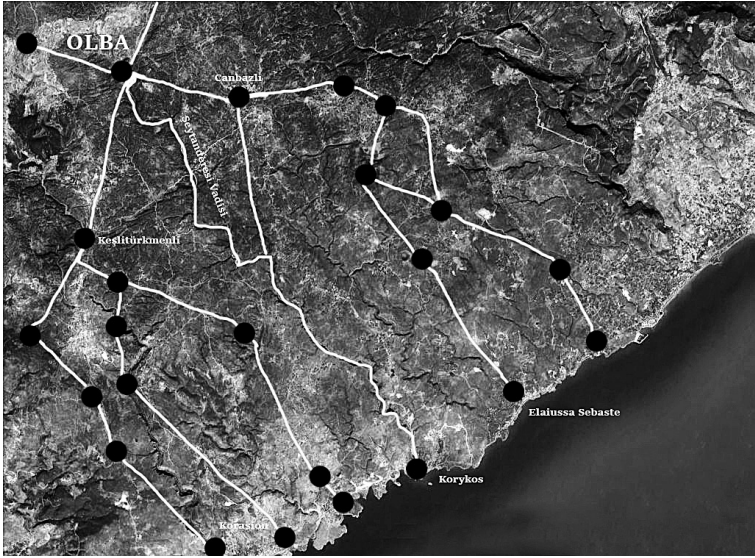

Fig. 5